

(५) केंद्र-राज्य संबंध, राज्य निर्मिती

- १) भारतातील संघराज्य व्यवस्था
- २) केंद्र-राज्य वैधानिक संबंध
- ३) केंद्र-राज्य प्रशासकीय संबंध
- ४) केंद्र-राज्य आर्थिक संबंध
- ५) विभागीय परिषद व आंतर-राज्य परिषद
- ६) केंद्र-राज्य संबंधाबाबतचे आयोग

१) भारतातील संघराज्य व्यवस्था

- १) जोड्या लावा (संघ पद्धतीचे स्वरूप).

'अ' (विचारवंत)

'ब' (कथन)

अ) के. सी. व्हीयर

i) अत्यंत सांघिक

ब) मॉरीस जोन्स

ii) सहकारी संघराज्यवाद

क) पॉल अप्लबी

iii) सौदेबाजीचा संघराज्यवाद

ड) ग्रॅनविल ऑस्टिन

iv) अर्ध सांघिक

पर्यायी उत्तरे :

१) अ - ii, ब - iii, क - iv, ड - i

२) अ - iii, ब - iv, क - i, ड - ii

३) अ - iv, ब - iii, क - ii, ड - i

४) अ - iv, ब - iii, क - i, ड - ii

- 1) Match the pairs (Nature of Federal System).

'A' (Thinker)

'B' (Statement)

A) K.C. Wheare

i) Extremely Federal

B) Morris Jones

ii) Co-operative Federalism

C) Paul Appleby

iii) Bargaining Federalism

D) Granville Austin

iv) Quasi Federal

Answer options :

1) A—ii, B—iii, C—iv, D—i

2) A—iii, B—iv, C—i, D—ii

3) A—iv, B—iii, C—ii, D—i

4) A—iv, B—iii, C—i, D—ii

- २) भारतीय संघराज्याचे स्वरूप पुढील स्वरूपाचे आहे.

खालील पैकी योग्य पर्याय निवडा.

a) केंद्र व राज्य यांच्यासाठी एकच संविधान

b) भारतीय घटनेनुसार एकेरी नागरिकत्व

c) एकात्म न्यायव्यवस्था

d) राज्यांना अधिकार नाही

पर्यायी उत्तरे :

१) फक्त (a),(b),(c) योग्य विधान आहेत.

२) फक्त (b),(c) योग्य विधान आहेत.

३) फक्त (a) योग्य विधान आहे

४) एकही विधान योग्य नाही

- 2) The structure of Indian Union is as follows.

Choose the correct option from the following.

a) One Constitution for Center and State

b) Single Citizenship as per Indian Constitution

c) Integrated Judiciary

d) States have no authority

Answer options :

1) Only (a), (b), (c) are correct statements.

2) Only (b),(c) are correct statements.

3) Only (a) is correct statement

4) None of the statements is correct

- ३) खालीलपैकी कोणती भारतीय संविधानाची एकात्मक वैशिष्ट्ये आहेत ?
 अ) स्वतंत्र न्यायपालिका ब) सत्तेचे विभाजन क) एकात्मक न्यायपालिका
 ड) संविधानाची लवचिकता इ) राज्य प्रतिनिधित्वामध्ये समानता नाही

पर्यायी उत्तरे :

- १) फक्त अ, ड, क २) फक्त ब, ड, इ ३) फक्त क, ड, इ ४) फक्त अ, ब, क

- 3) Which of the following features are unitary features of Indian Constitution?

- A) Independent Judiciary B) Division of Powers
 C) Integrated Judiciary D) Flexibility of the Constitution
 E) No equality of State representation

Answer Options :

- 1) Only A, D, C 2) Only B, D, E 3) Only C, D, E 4) Only A, B, C

- ४) संविधानाच्या कोणत्या अनुच्छेदात कलमात भारत म्हणजे 'भारत राज्यांचा संघ असेल' असा उल्लेख आहे?
 १) अनुच्छेद - १ २) अनुच्छेद - २ ३) अनुच्छेद - ३ ४) अनुच्छेद - ४

- 4) In which article of the constitution is it mentioned that India means 'India will be a Union of States' ?

- 1) Article - 1 2) Article - 2 3) Article - 3 4) Article - 4

- ५) केंद्र सरकार राज्यसरकारांना राज्यघटनेच्या कोणत्या अनुच्छेदानुसार निर्देश देऊ शकते?

- १) कलम ३७० २) कलम ३५६ ३) कलम २५६ ४) कलम २६३

- 5) Under which article of the constitution can the Central Government give directions to the State Governments ?

- 1) Article 370 2) Article 356 3) Article 256 4) Article 263

२) केंद्र-राज्य वैधानिक संबंध

- १) भारतीय राज्यघटनेनुसार संसदेने आणि राज्याच्या विधानमंडळाने बनवलेल्या कायद्यांचे विषय यामध्ये दिले आहेत:
 १) तिसरी अनुसूची २) सातवी अनुसूची ३) आठवी अनुसूची ४) नववी अनुसूची

- 1) Under Constitution of India subject matter of laws made by Parliament and by the Legislature of State are enumerated in :

- 1) Third Schedule 2) Seventh Schedule 3) Eighth Schedule 4) Ninth Schedule

- २) केंद्र-राज्य कायदेविषयक संबंधाबाबत जोड्या लावा.

अनुच्छेद

तरतूद

अ) २४७

i) आणीबाणीची घोषणा लागू असल्यास राज्य सूचीमधील विषयांबाबत कायदे करण्याचा अधिकार

ब) २४८

ii) कायदेविषयक उर्वरित अधिकार

क) २४९

iii) काही अतिरिक्त न्यायालये स्थापन करण्याविषयी संसदेचा अधिकार

ड) २५०

iv) राष्ट्रीय हिताच्या दृष्टीने राज्य सूचीमधील विषयांबाबत कायदे करण्याचा संसदेचा अधिकार

पर्यायी उत्तरे :

	अ	ब	क	ड
१)	i	ii	iii	iv
२)	ii	iii	iv	i
३)	iii	ii	iv	i
४)	iv	i	ii	iii

2) Match the pairs regarding Center - State Legislative Relations.

Article

Provision

a) 247

i) Power of Parliament to legislate with respect to any matter in the State list if a proclamation of emergency is in operation

b) 248

ii) Residuary powers of legislation

c) 249

iii) Power of Parliament to provide for the establishment of certain additional courts.

d) 250

iv) Power of Parliament to legislate with respect to a matter in the State list in the national interest

Answer Options :

	a	b	c	d
1)	i	ii	iii	iv
2)	ii	iii	iv	i
3)	iii	ii	iv	i
4)	iv	i	ii	iii

3) जेव्हा दोन किंवा अधिक राज्यांचे विधिमंडळे राज्य सूचीतील एखाद्या विषयावर संसदेला कायदे करण्याची विनंती करणारा ठराव संमत करतात, तेव्हा संसद त्या विषयावर नियमन करण्यासाठी कायदे करू शकते. खालीलपैकी कोणता कायदा भारतीय संविधानाच्या वरील तरतुदीशी संबंधित नाही ?

१) बक्षिस स्पर्धा अधिनियम, १९५५

२) वन्यजीव (संरक्षण) कायदा, १९७२

३) जल (संरक्षण व प्रदूषण नियंत्रण) कायदा, १९७४

४) वरीलपैकी नाही

3) When the legislatures of two or more States pass resolutions requesting the Parliament to enact laws on a matter in the State list, then the Parliament can make laws for regulating that matter. Which of the following laws is not related to above provision of Constitution of India?

1) Prize Competition Act, 1955

2) Wildlife (Protection) Act, 1972

3) Water (Prevention and Control of Pollution) Act, 1974

4) None of the above

४) खालीलपैकी कोणती संसद आणि राज्य विधिमंडळ या दोन्हीमध्ये समान प्रक्रिया नाही ?

अ) एखादे विधेयक (अर्थ विधेयक नाही) कोणत्याही सभागृहात पास केले जाते.

ब) अर्थ विधेयक फक्त कनिष्ठ सभागृहात (लोकसभा आणि विधानसभा) प्रथमतः सादर केले जाते.

क) सामान्य विधेयक कोणताही मंत्री अथवा खाजगी सदस्याद्वारे सादर केले जाऊ शकते.

ड) सामान्य विधेयकावरून सभागृहामधील गतिरोधाच्या टप्प्यावर दोन्ही सभागृहांची संयुक्त बैठक होऊ शकते.

पर्यायी उत्तरे :

१) फक्त अ

२) फक्त ब

३) फक्त क आणि ड

४) फक्त ड

4) Which of the following does not have the same procedure in both Parliament and State Legislatures?

a) A bill (not a money bill) is passed in either house.

b) Finance Bill is first introduced only in the Lower House (Lok Sabha and Vidhan Sabha).

c) An ordinary Bill may be introduced by any Minister or Private Member.

d) Joint sitting of both the Houses can be held at the stage of deadlock in the House on a common bill.

Answer options :

1) A only

2) B only

3) C and D only

4) D only

३) केंद्र-राज्य प्रशासकीय संबंध

- १) केंद्र सरकार व राज्य सरकार यांच्यात वाद सोडविणे खालीलपैकी कोणाच्या अधिकार क्षेत्रात येते?
- १) आंतर-राज्य परिषद
 - २) भारताच्या राज्यघटनेतील अनुच्छेद २२६ नुसार उच्च न्यायालय
 - ३) भारताच्या राज्यघटनेतील अनुच्छेद १४३ नुसार सर्वोच्च न्यायालय
 - ४) भारताच्या राज्यघटनेतील अनुच्छेद १३१ नुसार सर्वोच्च न्यायालय
- 1) Resolving disputes between the Central Government and the State Government falls within the jurisdiction of which of the following?
- 1) Inter-State Council
 - 2) High Court under Article 226 of the Constitution of India
 - 3) Supreme Court under Article 143 of the Constitution of India
 - 4) Supreme Court under Article 131 of the Constitution of India
- २) खालीलपैकी काय भारताच्या समवर्ती यादीत समाविष्ट नव्हते?
- १) वने
 - २) दिवाळखोरी आणि नादारी
 - ३) कृषी उत्पन्नावरील कर
 - ४) कारखाने
- 2) Which of the following was NOT included in the concurrent list of India?
- 1) Forests
 - 2) Bankruptcy and Insolvency
 - 3) Taxes on agricultural income
 - 4) Factories

४) केंद्र-राज्य आर्थिक संबंध

- १) जोड्या लावा (केंद्र - राज्य संबंध)
'अ' (अनुच्छेद)	'ब' (विषय वस्तु)
अ) अनुच्छेद २८०	i) बचत
ब) अनुच्छेद २७७	ii) वित्तीय आयोग
क) अनुच्छेद २७५	iii) वस्तु व सेवा कर परिषद
ड) अनुच्छेद २७९ ए	iv) काही राज्यांना केंद्राकडून अनुदान
- पर्यायी उत्तरे :

	अ	ब	क	ड
१)	iv	ii	i	iii
२)	iv	i	iii	ii
३)	ii	iii	i	iv
४)	ii	i	iv	iii

- 1) Match the pairs (Centre - State Relation)
'A' (Article)	'B' (Subject Matter)
A) Article 280	i) Savings
B) Article 277	ii) Finance Commission
C) Article 275	iii) Goods and Service Tax Council
D) Article 279 A	iv) Grants from the Union to Certain State

Answer Options :

	A	B	C	D
1)	iv	ii	i	iii
2)	iv	i	iii	ii
3)	ii	iii	i	iv
4)	ii	i	iv	iii

२) खालील विधाने विचारात घ्या :

अ) घटनेचे अनुच्छेद २७५ आणि २८२ सहाय-अनुदानाच्या प्रश्नांशी संबंधित आहेत.

ब) अनुच्छेद २७५ अंतर्गत अनुदान कोणत्याही सार्वजनिक उद्देशासाठी राज्यांना दिले जाते.

क) अनुच्छेद २८२ अंतर्गत अनुदान राज्यांना 'सहाय्याची गरज' मध्ये दिले जाते.

वरीलपैकी कोणते/ती विधान/ने योग्य आहे/त ?

पर्यायी उत्तरे :

१) दोन्ही अ आणि क योग्य आहेत.

२) केवळ अ योग्य आहे

३) केवळ क योग्य आहे

४) वरीलपैकी सर्व

2) Consider the following statements :

a) Articles 275 and 282 of the Constitution deal with the question of grants-in-aid.

b) Grants under Article 275 are given to the states for any public purpose.

c) Grants under Article 282 are given to the states in "need of assistance".

Which of the statement/s given above is/are correct ?

Answer Options :

1) Both a and c are correct

2) Only a is correct

3) Only c is correct

4) All of the above

३) 'आर्थिक नियोजन' ही बाब भारतीय राज्यघटनेच्या मध्ये समाविष्ट आहे.

१) केंद्र सूची

२) राज्य सूची

३) समवर्ती सूची

४) यापैकी नाही

3) 'Economic Planning' lies in the of the Indian Constitution.

1) Union list

2) State list

3) Concurrent list

4) None of these

५) विभागीय परिषद व आंतर-राज्य परिषद

१) स्वतंत्र विकास मंडळे स्थापन करण्याची जबाबदारी राज्यपालाची असते. खालीलपैकी कोणती राज्ये याच्याशी संबंधित आहेत ?

अ) महाराष्ट्र

ब) गुजरात

क) कर्नाटक

ड) तामिळनाडू

पर्यायी उत्तरे :

१) फक्त अ, ब, क

२) फक्त ब, क, ड

३) फक्त अ, ब, ड

४) वरीलपैकी सर्व

1) The Governor has responsibility to establish separate Development Boards.

Which of the following States are related with it ?

A) Maharashtra

B) Gujarat

C) Karnataka

D) Tamil Nadu

Answer options :

1) Only A, B, C

2) Only B, C, D

3) Only A, B, D

4) All of the above

६) केंद्र-राज्य संबंधाबाबतचे आयोग

- १) स्थापना वर्षाच्या चढत्या क्रमाने खालील घटक राज्यांची मांडणी करा.
अ) हिमाचल प्रदेश ब) नागालँड क) ओडिसा ड) अरुणाचल प्रदेश

पर्यायी उत्तरे :

- १) अ, ब, क, ड २) क, ब, अ, ड ३) ब, अ, ड, क ४) ड, अ, ब, क
1) Arrange the following States in ascending order of their year of establishment.
A) Himachal Pradesh B) Nagaland C) Odisha D) Arunachal Pradesh

Answer options :

- 1) A, B, C, D 2) C, B, A, D 3) B, A, D, C 4) D, A, B, C

उत्तरे

(५) केंद्र-राज्य संबंध, राज्य निर्मिती

१) भारतातील संघराज्य व्यवस्था

१-४ २-१ ३-३ ४-१ ५-३

२) केंद्र-राज्य वैधानिक संबंध

१-२ २-३ ३-४ ४-४

३) केंद्र-राज्य प्रशासकीय संबंध

१-४ २-३

४) केंद्र-राज्य आर्थिक संबंध

१-४ २-२ ३-३

५) विभागीय परिषद व आंतर-राज्य परिषद

१-१

६) केंद्र-राज्य संबंधाबाबतचे आयोग

१-२